

*Met elkaar, voor  
elkaar.*

*Voor een veilige  
school.*



OPENBARE BASISSCHOOL  
**DE KNOTWILG**

## **Protocol tegen pesten 2019-2020**

## INHOUDSOPGAVE

### **1 Inleiding**

### **2 Plagen en pesten**

- 2.1 Hoe wordt er gepest?
- 2.2 De gepeste leerling
- 2.3 De pester
- 2.4 De meelopers en de andere leerlingen
- 2.5 Digitaal pesten

### **3 Het pestprotocol**

- 3.1 Uitgangspunten
- 3.2 Preventieve maatregelen
- 3.3 De vijf sporen aanpak

### **4 Als het toch uit de hand gelopen is**

- 4.1 Vertrouwenspersoon en klachtencommissie

**Bijlage 1:** Leidraad voor een gesprek met de gepeste leerling

**Bijlage 2:** Leidraad voor een gesprek met een leerling die pest

**Bijlage 3:** Signalenlijst



## 1 Inleiding

Pesten is een wezenlijk probleem wat zeer schadelijk kan zijn voor het individu en de het gevoel van veiligheid voor de hele groep. Dit geldt zowel voor de slachtoffers als voor de pesters. Dit probleem vereist een gezamenlijke aanpak van leerkrachten, ouders én leerlingen.

Daarom verplicht de school zich tot:

- ✓ het bewustmaken en het bewust houden van het probleem bij alle betrokkenen;
- ✓ het gericht voorlichten van alle betrokkenen en
- ✓ het organiseren van activiteiten ter verbetering van het groeps- en schoolklimaat (preventieve aanpak).

Wanneer er toch gepest wordt betekent dit dat de school:

- ✓ steun biedt aan de gepeste leerling;
- ✓ steun biedt aan de pester;
- ✓ waar mogelijk de zwijgende middengroep betreft bij het oplossen van het pestprobleem;
- ✓ steun biedt aan de leerkracht en
- ✓ steun biedt aan de ouders.

## 2 Plagen en pesten

Plagen is iets anders dan pesten. Bij plagen zijn leerlingen aan elkaar gewaagd. De ene keer zegt of doet de een iets onaardigs, de volgende keer is het de beurt aan de ander.

Plagen is een spel, niet altijd leuk maar nooit bedreigend.

Pesten is dat wel. Bij pesten is er een slachtoffer waar een andere leerling (of groep) de baas over speelt. De pester misbruikt zijn macht: het slachtoffer wordt uitgescholden, geslagen of gekleineerd. Pesten is kwetsend bedoeld en kan zich gedurende een lange tijd afspelen; het is niet incidenteel maar structureel.

Onder pesten verstaan wij het volgende: "Pesten is een systematische, psychologische, fysieke of seksuele handeling van geweld door een leerling of een groep leerlingen ten opzichte van één of meer klasgenoten, die (niet langer) in staat is/zijn zichzelf te verdedigen".

We spreken dus van pestgedrag als dezelfde leerling(en) regelmatig en systematisch bedreigd en geïntimideerd wordt. Pesten is een vorm van geweld en daarmee grensoverschrijdend en zeer bedreigend.

| Plagen                                    | Pesten                                                                                                                                                            |
|-------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Gebeurt spontaan                          | Gebeurt met opzet. De pester weet hoe hij/zij zal gaan pesten en op welke manier.                                                                                 |
| Heeft geen kwade bijbedoelingen           | Wil iemand bewust kwetsen en/of kleineren.                                                                                                                        |
| Duurt niet lang en gebeurt niet vaak      | Kan lang blijven duren. Vind regelmatig plaats. Stopt niet vanzelf.                                                                                               |
| Speelt zich af tussen gelijken            | De "strijd" is niet gelijkwaardig. De pester heeft altijd de bovenhand. De pester voelt zich machtig als de gepeste zich machteloos voelt.                        |
| Is meestal te verdragen, kan ook kwetsen  | Pester heeft geen positieve bedoelingen. Hij/zij wil kwetsen, pijn doen, vernielen.                                                                               |
| Is meestal 1 tegen 1                      | Meestal een groep tegen 1.                                                                                                                                        |
| De rollen liggen niet vast                | Heeft een vaste structuur. De pesters en gepesten/slachtoffers zijn vaak dezelfde. Als slachtoffers wegvallen gaan pesters vaak op zoek naar nieuwe slachtoffers. |
| De eventuele (pijn) gevolgen is dragelijk | Geestelijke en lichamelijke gevolgen van het pesten kunnen zeer ingrijpend zijn en erg lang nawerken.                                                             |
| De vriendschap wordt hervat               | Het is niet makkelijk om na het pesten een goed relatie op te bouwen tussen pester en gepeste.                                                                    |
| Het kind blijft lid van de groep          | De gepeste voelt zich geïsoleerd en eenzaam in de groep.                                                                                                          |
| De sfeer in de groep blijft goed          | Situatie wordt in de groep als negatief en bedreigend ervaren. Leerlingen voelen zich angstig omdat zij bang zijn dat zij de volgende zijn die gepest worden.     |

In een klas waar gepest wordt, kunnen alle leerlingen slachtoffer worden. Pestgedrag moet dan ook door iedereen serieus worden genomen.

Het lastige is dat veel pestgedrag zich in het verborgene afspeelt, zodat het moeilijk is om er greep op te krijgen. En zelfs als het pestgedrag wordt opgemerkt, weten leerkrachten en andere betrokkenen niet altijd hoe ze ermee om moeten gaan.

Leerkrachten en onderwijsondersteunend personeel hebben echter een taak bij het voorkomen, bestrijden en oplossen van pestgedrag.

Leerlingen moeten er vanuit kunnen gaan dat ze hulp kunnen krijgen van volwassenen binnen de school. Volwassenen dienen oog te hebben voor de signalen van pestgedrag.

Voor de groepsleerkrachten betekent dit dat zij groepsgesprekken houden, aandacht hebben voor de groepssfeer en het functioneren van individuele leerlingen. Zij maken afspraken met de klas en zorgen ervoor dat deze afspraken nagekomen worden.

## 2.1 Hoe wordt er gepest?

- ✓ Met woorden: vernederen, belachelijk maken, schelden, dreigen, met bijnamen aanspreken, gemene briefjes, mailtjes, sms-jes schrijven.
- ✓ Lichamelijk: gebaren maken, trekken aan kleding, duwen en sjoeren. schoppen en slaan, krabben en aan haren trekken, wapens gebruiken;
- ✓ Achtervolgen opjagen en achterna lopen, in de val laten lopen, klem zetten of rijden opsluiten;
- ✓ Doodzwijgen, uitsluiten bij groepswerk.
- ✓ Stelen en vernielen: afpakken van kledingstukken, schooltas, schoolspullen, kliederen op boeken, banden lek prikken, fiets beschadigen.
- ✓ Afpersing: dwingen om geld of spullen af te geven.
- ✓ Het afdwingen om iets voor de pestende leerling te doen.

## 2.2 De gepeste leerling

Sommige leerlingen lopen meer kans gepest te worden dan anderen. Dat kan met het uiterlijk, gedrag, gevoelens en sociale uitingsvormen te maken hebben. Bovendien worden leerlingen pas gepest in situaties, waarin pesters de kans krijgen om een slachtoffer te pakken te nemen, dus in onveilige situaties.

Leerlingen die gepest worden doen vaak andere dingen of hebben iets wat anders is dan de meeste van hun leeftijdgenoten: ze bespelen een ander instrument, doen een andere sport, zijn heel goed in bepaalde vakken of juist niet of ze praten ABN in plaats van 'plat boers'.

Een kind dat wordt gepest, praat er thuis niet altijd over. Redenen hiervoor kunnen zijn:

- ✓ schaamte;
- ✓ angst dat de ouders met de school of met de pester gaan praten en dat het pesten dan nog erger wordt;
- ✓ het probleem lijkt onoplosbaar;
- ✓ het idee dat het niet mag klikken.

Uitgangspunt bij ons op school is:

*Het gepeste kind is altijd slachtoffer!*

Er is geen kind dat er om vraagt om gepest te worden!

## 2.3 De pester

Pesters zijn vaak de ‘sterkeren’ in hun groep. Zij zijn of lijken populair maar zijn dat uiteindelijk niet. Ze dwingen hun populariteit af door stoer en waar mogelijk “onkwetsbaar” gedrag te tonen. Pesters krijgen vaak andere leerlingen mee, want wie meedoet, loopt zelf de minste kans om slachtoffer te worden. Doorgaans voelen pesters zich niet schuldig want het slachtoffer vraagt er immers zelf om, om gepest te worden. Pestgedrag kan een aantal dieper liggende oorzaken hebben. Houdt hier bij de afhandeling van het pestprotocol wel zoveel mogelijk rekening mee.

## 2.4 De meelopers en andere leerlingen

Meelopers zijn leerlingen die incidenteel meedoen met het pesten. Dit gebeurt meestal uit angst om zelf in de slachtofferrol terecht te komen, maar het kan ook zo zijn dat meelopers stoer gedrag wel interessant vinden en dat ze denken in populariteit mee te liften met de pester. Verder kunnen leerlingen meelopen uit angst vrienden of vriendinnen te verliezen.

De meeste leerlingen houden zich afzijdig als er wordt gepest. Ze voelen zich wel vaak schuldig over het feit dat ze niet in de bres springen voor het slachtoffer of hulp inschakelen.

## 2.5 Digitaal pesten

Internet, sms, facebook, twitter, “whats app”, Skype, zijn communicatiemiddelen die inmiddels nauwelijks meer weg te denken zijn uit de leefwereld van kinderen. Over het algemeen hebben kinderen hier veel leuke ervaringen mee. Jammer genoeg biedt het internet ook veel mogelijkheden om te pesten. Overal op forums, prikborden en gastenboeken kun je vrij anoniem berichten plaatsen. Het is dus heel gemakkelijk voor een kind om vervelende dingen over iemand anders te zeggen of om foto’s te plaatsen op plaatsen waar veel mensen komen.

De gevolgen van systematisch anoniem pesten via internet zijn voor kinderen heel ernstig (ernstiger dan volwassenen vermoeden). Pesten via het internet is doorgaans veel harder dan pesten in het gewone leven, omdat de daders gemakkelijk anoniem kunnen blijven. Daardoor weet je niet wie het doet (het kan iedereen zijn) en dat versterkt je gevoel van onveiligheid enorm. Het gepest kind kan zich ook niet verweren tegen de dader en gaat iedereen verdenken. Een ander kenmerk dat digitaal pesten zo bedreigend maakt, is dat het de veilige omgeving van de eigen privésfeer binnendringt.

Reageren op pesterijen via internet verschilt niet wezenlijk van de andere acties die zijn opgenomen in dit protocol.

### 3 Het pestprotocol

Ten grondslag aan het pestprotocol ligt de verklaring van de school en de ouders dat pestgedrag op school niet geaccepteerd wordt en dat indien het zich voordoet er volgens een vooraf bepaalde handelwijze tegen opgetreden wordt.

#### 3.1 Uitgangspunten

Het pestprotocol is alleen efficiënt als aan bepaalde voorwaarden is voldaan: Pesten moet als een probleem worden gezien door alle betrokken partijen; leerkrachten, onderwijs-ondersteunend personeel, ouders en leerlingen. Zij zullen bereid moeten zijn tot samenwerking om de problemen rond pesten aan te pakken.

De school is actief in het scheppen van een veilig, pedagogisch klimaat waarbinnen pesten als onacceptabel gedrag wordt ervaren. In het kader van preventief beleid wordt pesten bespreekbaar gemaakt met de leerlingen en worden er (les)activiteiten op ontplooid.

Docenten en onderwijs-ondersteunend personeel moeten in staat zijn signalen van pesten op te kunnen vangen en te interpreteren.

De school dient te beschikken over een transparante aanpak indien pesten zich voordoet.

#### 3.2 Preventieve maatregelen

De groepsleerkrachten van de groepen 3 t/m 8, bespreken aan het begin van het schooljaar de algemene afspraken en regels in de klas, waaronder het protocol tegen pesten. Hierbij wordt duidelijk verteld dat pesten altijd tegen de leerkracht gezegd moet worden, dit wordt niet als klikken maar als hulpvraag gezien. Dit wordt elke 5 á 6 weken herhaald. Groepsregels/afspraken worden, indien nodig, aangepast en hangen voor iedereen zichtbaar in de groep.

We werken schoolbreed vanuit de uitgangspunten van PBS en Move a head. Beiden gaan uit van concrete afspraken, die voor iedereen gelden. Voor PBS (en Move a head) zijn deze terug te vinden op de website.

#### 3.3 De vijf sporen aanpak

##### **De algemene verantwoordelijkheid van de school**

De school voert actief beleid rond pesten, zodat de veiligheid van leerlingen optimaal geborgd is. De directie draagt er zorg voor dat alle personeelsleden voldoende geïnformeerd zijn m.b.t. het pesten in het algemeen en de te volgen procedures op het gebied van preventief en curatief beleid. Het hele ondersteuningstraject wordt goed gedocumenteerd in het LVS en incidentenregistratie-map

##### **Het bieden van steun aan de leerling die gepest wordt**

De groepsleerkracht/mentor neemt het probleem serieus.

Er wordt uitgezocht wat er precies gebeurt.

Er wordt met de gepeste overlegd over mogelijke oplossingen.

Zo nodig wordt andere (professionele) hulp aangeboden.

##### **Het bieden van steun aan de pester**

De pester wordt geconfronteerd met zijn gedrag en de gevolgen hiervan voor de gepeste.

Mogelijke achterliggende oorzaken worden onderzocht en bespreekbaar gemaakt.

Het gebrek aan invoelend vermogen van de pester wordt bespreekbaar gemaakt.

Zo nodig wordt andere (professionele) hulp aangeboden.

### **Het betrekken van de middengroep bij het probleem**

De groepsleerkracht bespreekt (indien mogelijk) met de klas het pesten en benoemt de verschillende rollen van de leerlingen hierin.

Er wordt gesproken over mogelijke oplossingen en de bijdragen van de groep aan de verbetering van de situatie. De groepsleerkracht controleert na enige tijd of het pesten daadwerkelijk niet meer voorkomt.

### **Het bieden van steun aan de ouders**

Ouders die zich zorgen maken over pesten worden serieus genomen.

De school werkt samen met de ouders om het pesten aan te pakken.

De school adviseert ouders over de omgang met hun gepeste of pestende kind.

De school verwijst de ouders zo nodig naar deskundige hulpverleners.

De ouders van leerlingen die gepest worden, hebben er soms moeite mee, dat hun kind aan zichzelf zou moeten werken. Hun kind wordt gepest en dat moet gewoon stoppen. Dat klopt, het pesten moet stoppen. Een gepest kind wil zich echter niet alleen veilig voelen op school, het wil ook geaccepteerd worden. Het verlangt ernaar om zich prettig en zelfverzekerder te voelen. Daar kan begeleiding of een training aan bijdragen.

### **Het pestgedrag moet stoppen!**

Met de pester wordt een “contract” opgesteld en getekend, waarin vastgelegd wordt dat het pesten per direct stopt. Wees duidelijk, leg dit vast, ook over de stappen die volgen, wanneer het pestgedrag niet stopt. In het uiterste geval zal de procedure gevolgd worden zoals vastgelegd in het “Protocol schorsing en verwijdering”.

## **4 Als het toch uit de hand is gelopen**

### **4.1 Vertrouwenspersoon en klachtencommissie**

Ouders kunnen – ondanks alle inspanningen van school – niet tevreden zijn over de aanpak van de school van het pestprobleem. Als de gesprekken niet meer soepel verlopen, kunnen ouders gewezen worden op de mogelijkheid van bemiddeling door de vertrouwenspersoon. Ook hebben ouders het recht om een klacht in te dienen bij de klachtencommissie van de school of bij de Landelijke Klachtencommissie.

Zie ook schoolgids.



## Bijlage 1

### **Leidraad voor een gesprek met de gepeste leerling**

Klopt het dat je gepest wordt? (h)erkenning van het probleem

Door wie word je gepest? (doorvragen: zijn er nog meer?)

Waar word je gepest? (doorvragen: zijn er nog meer plekken?)

Hoe vaak word je gepest?

Hoe lang speelt het pesten al?

Weten je ouders of andere personen dat je gepest wordt?

Wat heb je zelf tot nu toe aan het pesten proberen te doen?

Zijn er leerlingen die jou wel eens proberen te helpen?

Wat wil je dat er nu gebeurt; wat wil je bereiken?

Bespreek samen met de leerling wat hij/zij kan doen tegen het pesten en bekijk waar de leerling aan wil werken om de situatie te verbeteren. Let daarbij op de volgende aspecten:

Hoe communiceert de leerling met anderen?

Welke lichaamstaal speelt een rol?

Hoe gaat de leerling om met zijn gevoelens en hoe maakt hij deze kenbaar aan anderen?

Heeft de leerling genoeg vaardigheden om weerbaarder gedrag te tonen naar de pester?

## Bijlage 2

### **Leidraad voor een gesprek met een leerling die pest**

Het doel van dit gesprek is driedelig:

De leerling confronteren met zijn gedrag en de pijnlijke gevolgen hiervan.

Achterliggende oorzaken boven tafel proberen te krijgen.

Het schetsen van de stappen die volgen wanneer het pestgedrag niet stopt.

### **Confronteren**

Confronteren en kritiek geven is niet hetzelfde. Confronteren is probleemgericht en richt zich op gedrag dat waar te nemen is. Zodra we interpretaties gaan geven aan gedrag, wordt het persoonsgericht, bijvoorbeeld: "Je hebt cola in de tas van Piet laten lopen. Dat doe je zeker omdat je graag de lolligste bent!" Zodra we gaan interpreteren reageren we een gevoel van frustratie op die ander af en zijn we gestopt met confronteren en begonnen met kritiseren.

Wees heel duidelijk op de inhoud, in wat je wilt en niet wilt maar met behoud van de relatie.

Bijvoorbeeld: "Ik vind dat je heel erg gemeen doet tegen haar en ik wil dat je daarmee ophoudt".

Zeg nooit: "Je bent heel gemeen". Je wilt duidelijk verder met de leerling. Kritiek op de persoon voelt als een beschuldiging/afwijzing.

Je benoemt de situatie waar het over gaat en vermijdt woorden als altijd, vaak en meestal. Kritiek wordt vaak algemeen.

Je stelt zaken vast en gaat vervolgens inventariseren hoe de situatie veranderd en het pestprobleem opgelost kan worden.

### **Achterliggende oorzaken**

Nadat het probleem benoemd is, richt je je op het waarom. Hoe komt het dat je dit gedrag vertoont? Wat levert het jou op? Wat reageer je af op die ander? Etc.

Maak duidelijk dat er een tekort aan invoelend vermogen zichtbaar wordt in dit gedrag. Wat ga je daaraan doen?

Biedt zo nodig aanvullende (professionele) hulp aan.

### **Het pestgedrag moet stoppen**

Met de pester wordt een "contract" opgesteld en getekend, waarin vastgelegd wordt dat het pesten per direct stopt. Wees duidelijk over de stappen die volgen, wanneer het pestgedrag niet stopt. In dat geval zal de procedure gevolgd worden zoals vastgelegd in het "Protocol schorsing en verwijdering".

### Bijlage 3

Signalen die erop KUNNEN duiden dat een kind gepest wordt

Niet meer naar school, de sportclub en naar buiten willen of daarvoor uitvluchten verzinnen;

Alleen staan in de pauze;

Niet meer willen vertellen over school, sportclub of buitenspelen;

Geen klasgenoten mee naar huis nemen en/of nooit uitgenodigd worden op partijtjes;

Slaapproblemen, nachtmerries en bedplassen;

Concentratieproblemen, snel prikkelbaar en boos;

Lichamelijke klachten zoals buikpijn, hoofdpijn en moeheid;

Blauwe plekken;

Beschadigde of kwijtgeraakte spullen.